

ЧУПРИНА Г.В., викладач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.95

ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ З ПРИВОДУ ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Досліджено проблеми особливостей застосування загальноправових принципів адміністративного судочинства при розгляді адміністративними судами справ з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства.

***Ключові слова:** принципи, адміністративне судочинство, адміністративний процес, примусове видворення.*

Исследуются проблемы особенностей применения общеправовых принципов административного судопроизводства при рассмотрении административными судами дел по поводу принудительного выдворения иностранцев и лиц без гражданства.

***Ключевые слова:** принципы, административное судопроизводство, административный процесс, принудительное выдворение.*

In the article the problems of features of application of generally-legal principles of the administrative rule-making are investigated at consideration of businesses administrative courts concerning a force turning out of foreigners and persons without citizenship.

***Keywords:** principles, administrative rule-making, administrative process, force turning out.*

Організація та здійснення адміністративного судочинства при розгляді справ з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства засновані на певних принципах, які закріплені у Конституції України, Кодексі адміністративного судочинства та інших правових актах.

Концепція вдосконалення судочинства для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів сформулювала нові пріоритети: реальне утвердження верховенства права у суспільстві і забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд у незалежному та неупередженому суді. Дальший розвиток правосуддя в Україні має бути спрямований на утвердження верховенства права через забезпечення: доступності правосуддя; справедливої судової процедури; незалежності, безсторонності та професіоналізму суддів; юридичної визначеності, однакової судової практики і відкритості судових рішень, ефективності судового захисту. Тому виключне значення для зміцнення та нормального функціонування демократичної, соціальної, правової держави має чітке визначення принципів, за якими здійснюється судочинство, у тому числі й адміністративне, з'ясування їхніх особливостей застосування як у цілому, так і при розгляді окремих адміністративних справ, зокрема з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства.

Базовим підґрунтям для написання статті стали праці науковців з теорії держави та права, адміністративного права та адміністративного процесу, зокрема, В.Б. Авер'янова, В.М. Бевзенка, Е.Ф. Демського, С.В. Ківалова, А.М. Колодія, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, Т.О. Коломоєць, Р.С. Мельника, О.М. Пасенюка, В. Г. Перепелюка, С.В. Потопенка, О.Ф. Скакун, О.І. Харитонові та ін.

Метою статті є розкриття змісту загальноправових принципів адміністративного судочинства та особливостей їх реалізації адміністративними судами під час розгляду справ з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства

«Принцип» (від лат. principium – начало, основа) – 1) центральне пояснення, особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь; 2) внутрішнє переконання, погляд на речі, які зумовлюють норми поведінки; 3) основа якого-небудь пристрою, приладу [1].

А.М. Колодій вважає, що принципи права – це такі відправні ідеї існування права, які виражають найважливіші закономірності і підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права і становлять його головні риси, відрізняються універсальністю, ви-



щою імперативністю і загальною значущістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови та зміцнення певного суспільного ладу [1, с. 80].

Принципи адміністративно-процесуального права являють собою складову частину загальноправових принципів, відбивають соціально-політичні потреби суспільства і держави, закріплені Конституцією та іншими законами України, є підґрунтям формування й розвитку адміністративно-процесуальної діяльності [3, с. 26]. Принципи адміністративного процесу, на яких базується процесуальна діяльність суддів, органів (посадових осіб), уповноважених розглядати і вирішувати індивідуальні адміністративні справи [4, с. 32], за визначенням В.К. Колпакова, являють собою позитивні закономірності, пізнані наукою і практикою, закріплені у правових нормах, або є узагальненням діючих у державі юридичних правил [3, с. 394].

Автори підручника «Адміністративний процес України» ототожнюють поняття «принципи адміністративного процесу» та «принципи адміністративного судочинства», зазначаючи, що це закріплені у статях Конституції України, законодавчих актах керівні, найголовніші та непорушні правила здійснення адміністративного процесу, які в імперативній формі регламентують поведінку учасників такого процесу та у загальній формі визначають процедури адміністративного судочинства [5, с. 102].

Слід зазначити, що принципи адміністративного судочинства слід розглядати як системне явище, у тісному взаємозв'язку, які у структурованому вигляді становлять єдину систему.

У науці адміністративного процесу відсутня єдність поглядів науковців щодо систематизації принципів адміністративного судочинства. Найчастіше у науковій юридичній літературі принципи класифікують на: 1) загальноправові – принципи свободи, справедливості, рівності, гуманізму, демократизму, верховенства права, законності; 2) міжгалузеві; 3) галузеві [6, с. 261; 7, с. 147-150; 8, с. 53]. Наприклад, С.В. Потапенко класифікує принципи адміністративного судочинства за такими критеріями: 1) сферою поширення; 2) способом нормативного закріплення; 3) об'єктом впливу; 4) предметом правового регулювання. Звідси принципи він поділяє на такі види: загальноправові, міжгалузеві, галузеві та принципи правових інститутів [9, с. 9]. Інші науковці класифікують принципи адміністративного судочинства за сферою поширення: а) загальноправові – тобто принципи, що поширюються на всі без винятку галузі національного права; б) міжгалузеві – діють у межах кількох галузей права; в) галузеві – керівні начала, що функціонують виключно у межах однієї конкретної галузі права [5, с. 102-103].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що виконання завдань адміністративного судочинства та ефективність його здійснення прямо залежать від застосування адміністративними судами норм матеріального та процесуального права, в яких відображено правові принципи. Для цього необхідне знання їхнього змісту, спрямованості та особливостей їх застосування під час судового розгляду справи. Тому принципи адміністративного судочинства ми класифікуємо на загальноправові та принципи, які закріплені у КАСУ.

Охарактеризуємо особливості застосування адміністративними судами окремих загальноправових принципів при розгляді справ з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства

У теорії права до загальноправових принципів традиційно відносять свободу, справедливість, демократизм, верховенство права та законність [5, с. 103-104]. Загальноправові принципи поширюються на всі галузі національного права, тому до них також можна віднести «принципи процесуальної економії, розумних строків, добросовісності, пропорційності» [10, с. 58], диспозитивності, усності, безпосередності та безперервності.

Загальноправові принципи адміністративного судочинства закріплені у численних як вітчизняних, так і міжнародних правових актах, зокрема у Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколами до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а також у Законі України „Про судочину і статус суддів» (ст. 6-12) [11].

У Конституції України проголошені основні засади судочинства, а саме: 1) законність; 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 3) забезпечення доведеності вини; 4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; 5) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором; 6) забезпечення обвинуваченому права на захист; 7) гласність судового процесу та його повне фік-



сування технічними засобами; 8) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; 9) обов'язковість рішень суду [12].

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено такі засади здійснення правосуддя, як: 1) здійснення правосуддя виключно судами; 2) здійснення правосуддя самостійно; 3) право на судовий захист; право на повноважний суд; 4) рівність перед законом і судом; 5) право на справедливий суд; 6) право на гласність і відкритість судового процесу; 7) обов'язковість судових рішень; 8) право на оскарження судового рішення; 9) одноособовий та колегіальний розгляд справ.

Крім того, загальні принципи закріплені й у таких міжнародних правових актах, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р. [13] і протоколах до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

До загальних принципів судочинства, закріплених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколах до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, належать:

- верховенство права;
- справедливий і відкритий судовий розгляд;
- розгляд впродовж розумного строку;
- незалежність і безсторонність суду;
- публічність проголошення судового рішення.

Зміст принципів, закріплених у Конвенції, конкретизується у застосуванні права при здійсненні правосуддя Європейським судом з прав людини та Європейською комісією з прав людини, практику яких, згідно зі ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди України (в тому числі й адміністративні) застосовують Конвенцію та практику Суду як джерело права [14].

Основні принципи судового процесу, закріплені в ч. 1 ст. 6, мають бути враховані національним законодавством та судовою практикою (із особливостями, що притаманні адміністративному процесу), оскільки забезпечують захист прав особи в судовому процесі і впливають на його ефективність.

Наприклад, у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р. [15] передбачено систему принципів, до яких, зокрема, належать: рівність всіх перед судом; справедливий і публічний розгляд справи компетентним судом; незалежність і безсторонність суду, створеного на підставі закону.

Закріплення принципів судочинства у нормативно-правових актах такого високого рівня підкреслює важливість їх дотримання під час здійснення правосуддя. Крім того, їх порушення виключає можливість досягнення єдиного та необхідного результату здійснення правосуддя – повного, всебічного та об'єктивного розгляду справи та ухвалення законного і обґрунтованого рішення суду. Ось чому для належного виконання обов'язків судді адміністративного суду необхідно чітко усвідомлювати непорушність принципів адміністративного судочинства та розуміти особливості їх застосування на практиці.

Розглянемо деякі основні загальноправові принципи, яких має дотримуватися адміністративний суд при розгляді справ з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства

Як визначено у юридичній науці, справедливість полягає у тому, що право завжди виражає та надає таку оцінку, яка відповідає поведінці людини. Інакше кажучи, дії учасника процесу оцінюються відповідно до критеріїв, які сформувалися у суспільстві та закріплені у чинному законодавстві.

Вирішення проблеми щодо забезпечення кожного правом на справедливий судовий розгляд нині набуває особливого значення, про що, зокрема, йдеться у Концепції вдосконалення судівництва для утворення справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів (схвалено Указом Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006 [16]). Згідно з цим документом справедливість правосуддя означає наявність таких процесуальних гарантій для учасників провадження, як рівність та змагальність сторін, ефективне використання сторонами у справі права на захист, швидкий розгляд справи у розумні строки [17].

В адміністративному процесі принцип справедливості означає, що: 1) по-перше, реакція



суду, його відповідні дії та поточні рішення (ухвали) обов'язково мають бути адекватні (відповідні) публічно-правовому спору, діям і повноваженням його учасників; 2) по-друге, рішення в адміністративній справі має бути постановлене тільки таке, яке повністю відповідає справжнім обставинам справи, доказам та показанням учасників процесу [5, с. 103-104].

З урахуванням вищевикладеного на особливу увагу заслуговує практика Вищого адміністративного суду України у справах, де принцип справедливості має застосовуватися судами як правова категорія. Як приклад може слугувати Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України від 07.02.2012 р. № 346/11/13-12, у якому Суд вважає за необхідне звернути увагу адміністративних судів на таке: остаточним рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Перетяка та Шереметьєв проти України» встановлено порушення п. 1 ст. 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яке полягало у порушенні права на доступ до суду у зв'язку із залишенням Вищим адміністративним судом України без розгляду касаційних скарг заявників, якими оскаржувалися рішення апеляційних судів, ухвалені в порядку цивільного судочинства [18]. Врахувавши, що національні суди вирішували справу в порядку цивільного судочинства і чітко вказали, що ці рішення можуть бути оскаржені в касаційному порядку протягом двох місяців (строк для оскарження рішень судів у касаційному порядку в цивільних справах відповідно до нових на той час цивільних процесуальних норм), а також те, що події, що розглядаються, мали місце одразу після зміни процесуального законодавства, Європейський суд дійшов висновку, що порядок оскарження, вказаний апеляційними судами, був єдиним, чим могли керуватись заявники. З огляду на це Європейський суд дійшов висновку, що застосування Вищим адміністративним судом одномісячного строку, що мало наслідком відмову в розгляді їх скарг по суті, було непропорційним меті такого процесуального обмеження. Тому Європейський суд постановляє, що у цій справі мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [19].

Наступним принципом, що застосовується в адміністративному судочинстві, є принцип неупередженості суду. Основу цього принципу становлять міжнародні стандарти правосуддя, які полягають у тому, що будь-яка особа має право на здійснення судочинства в її справі неупередженим судом. Наприклад, у загальній декларації прав людини проголошено, що кожна людина для визначення своїх прав і обов'язків має право на підставі повної рівності на те, щоб її справа була розглянута незалежним і неупередженим судом [20]. Право людини на розгляд справи незалежним і неупередженим судом передбачено й у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [13]. Крім того, Бангалорськими принципами діяльності судді, затвердженими Резолюцією 2006/23 Економічної та соціальної Ради ООН від 27.07.2006 р. передбачено, що «неупередженість є необхідною умовою належного виконання суддею своїх обов'язків. Вона знаходить вияв не лише у змісті рішення, але й у ході судового процесу, що передусім винесенню рішення. При виконанні своїх професійних обов'язків суддя не повинен виявляти особистої прихильності, небажання або упередженості. Суддя повинен дбати про те, щоб його поведінка – як у залі суду, так і поза ним – сприяла збереженню і поглибленню переконання суспільства, адвокатів і сторін судового процесу у неупередженості судді і судових органів» [21].

Принцип, що розглядається, закріплено у ч.1 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р., а також у ст. 6 КАСУ. Так, у ч. 1 ст. 6 КАСУ зазначено, що кожному гарантується право на захист його прав, свобод та інтересів незалежним і неупередженим судом.

Європейський суд з прав людини, розглядаючи питання про право на неупереджений суд, зазначає, що суд повинен бути суб'єктивно вільний від упередження чи зацікавленості в результаті справи, по-друге, він також має бути безсторонній з об'єктивної точки зору, тобто має запропонувати досить гарантій для виключення будь-якого обгрунтованого сумніву стосовно його безсторонності (справа Фіндлей, ор. cit). Щоб задовольнити ці вимоги, суд повинен відповідати суб'єктивному і об'єктивному тесту: «Існування безсторонності для цілей статті 6 параграф 1 повинно визначатись згідно із суб'єктивним тестом, тобто на підставі особистого переконання окремого судді в даній справі, і також згідно з об'єктивним тестом, тобто встановлення, чи суддя має гарантії, достатні для виключення будь-якого законного сумніву стосовно безсторонності» (справа П'єрсак, А 53 параграф 30). Як зауважував Суд, суддя є безстороннім, поки зворотне не буде доведено (справа ле Компта, ван Лейвена і де Мейра, А 43 параграф 58). До того ж необхід-



но зазначити, що, крім всього, суди зобов'язані заслуговувати на довіру учасників процесу, особливо обвинувачених. Європейський суд стверджує в справах Делкурта (А 11 параграф 31), П'єрсака (А 53 параграф 30) і де Куббера (А 86 параграф 26): «... будь-який суддя, стосовно неупередженості якого є обґрунтований сумнів, повинен заявити самовідвід» [22].

Отже, «найважливішою передумовою верховенства права, ефективного захисту прав та свобод людини і громадянина, юридичних осіб, інтересів суспільства й держави є функціонування у ній незалежного та неупередженого суду» [23].

Принцип «розумного строку» (в науковій літературі цей принцип має назву «принцип швидкості та економічності» [4, с. 43]) втілює в себе обов'язок суду у найкоротший строк розглянути та вирішити адміністративну справу, своєчасно (без невинуватих зволікань) забезпечити судовий захист порушених прав, свобод та інтересів.

Відповідно до п. 10 ч. 3 ст. 2 КАСУ одним із завдань адміністративного судочинства є своєчасний, протягом розумного строку розгляд справи судом [24].

У КАСУ передбачено також застосування розумного строку безпосередньо: а) при підготовці справи до судового розгляду (суд до судового розгляду адміністративної справи вживає заходів для всебічного та об'єктивного розгляду і вирішення справи в одному судовому засіданні протягом розумного строку (ч. 2 ст. 110)); б) під час попереднього судового засідання (проводиться з метою з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду справи або забезпечення всебічного та об'єктивного вирішення справи протягом розумного строку (ч. 1 ст. 111)); в) при розгляді адміністративної справи у процесі судового засідання (адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, якщо інше не встановлено цим Кодексом (ч. 1 ст. 122)); г) під час провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів (адміністративна справа щодо оскарження нормативно-правових актів вирішується протягом розумного строку, але не пізніше одного місяця після відкриття провадження у справі. У виняткових випадках з урахуванням особливостей розгляду справи суд ухвалою може продовжити розгляд справи, але не більше як на один місяць (ч. 7 ст. 171).

На необхідність дотримання принципу «розумності строків» звертає увагу й Вищий адміністративний суд України в Інформаційному листі № 279/11/13-12 від 01.02.2012 р. [25], у Постанові Пленуму Вищого адміністративного суду України № 1 від 16.03.2012 р. «Про стан здійснення правосуддя адміністративними судами у 2011 році» [26]. Так, Вищий адміністративний суд України в Інформаційному листі № 279/11/13-12 від 01.02.2012 р. звертає увагу на необхідність дотримання строків розгляду адміністративних справ, визначених Кодексом адміністративного судочинства України. Для цього, як зазначається, потрібно вживати заходів щодо регулярного призначення судових засідань та, у разі потреби, дисциплінування сторін, інших осіб, які беруть участь у справі [25].

Про порушення принципу «розумного строку» зазначається й у численних рішеннях Європейського суду з прав людини: наприклад «Маруценко проти України» [28], «Ларіонов проти України» [29], «Щуров проти України» [30] та інших, зазначених в Інформаційному листі Вищого адміністративного суду України № 279/11/13-12 від 01.02.2012 р. [25].

Аналіз цих рішень свідчить, що проблеми, які призводять до порушення вимоги здійснення судового розгляду справ у розумний строк, полягають у надмірній тривалості розгляду справ судом у зв'язку з численними випадками відкладення судових засідань, неодноразовим поверненням справ на новий розгляд, тривалим розглядом справ судом касаційної інстанції [25]. Отже, принцип «розумного строку» втілює в себе обов'язок суду у найкоротший строк розглянути та вирішити адміністративну справу, своєчасно (без невинуватих зволікань) забезпечити судовий захист порушених прав, свобод та інтересів.

Підбиваючи підсумок вищевикладеному, слід зазначити, що загальноправові принципи адміністративного судочинства – це закріплені в Конституції України та законодавчих актах основні засади організації і діяльності адміністративного суду при здійсненні адміністративного судочинства, керівні, найголовніші та непорушні правила, які регламентують поведінку учасників судового адміністративного процесу та визначають процедури адміністративного судочинства. Усі вищевикладені принципи в їхній єдності забезпечують комплексну можливість суду виконати завдання адміністративного судочинства й забезпечити винесення справедливо-



го, неупередженого рішення та своєчасного розгляду справи з приводу примусового видворення іноземців та осіб без громадянства.

Список використаної літератури:

1. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних сполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К., 2000.
2. Колодій А.М. Принципи права України: Монографія. – К., 1998.
3. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія. – К., 2004.
4. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: Навч. посіб. – К., 2008. .
5. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: Навч. посіб. – К., 2007.
6. Скакун О.Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс): Учебник. – Х., 2005.
7. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу: Монографія. – К., 2005.
8. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. – К., 2005.
9. Потапенко С.В. Диспозитивність як принцип адміністративного процесу України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.07. – Х., 2010.
10. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді / За заг. ред. О.М. Пасенюка. – К., 2007.
11. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
12. Конституція України від 28.06.1996 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8>.
13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
15. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
16. Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006.
17. Прокопенко О.Б. Проблеми становлення справедливої судової влади // <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/93F02E30DB82D6E1C22575D800393608>.
18. Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України від 07.02.2012 р. № 346/11/13-12 // http://www.vasu.gov.ua/ua/generalization_court_practice.html?_m=publications&_t=rec&id=2160.
19. Рішення Європейського суду з прав людини від 10.06.2011 р. Справа «Перетяка та Шереметьєв проти України». Заяви №№ 17160/06 та 35548/06 // http://www.minjust.gov.ua/files/SV_Peretyaka_and_Sheremetyev.doc.
20. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
21. Бангалорські принципи діяльності судді: затв. Резолюцією 2006/23 Економічної та соціальної Ради ООН від 27.07.2006р. // http://www.fair.org.ua/content/library_doc/Bangalore_principles_ukr.pdf
22. Румянцева В.В. Поняття «безсторонній і незалежний суд» в сенсі параграфу 1 статті 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини // <http://www.minjust.gov.ua/0/1955ю>
23. Звернення зборів суддів Верховного Суду України до Генерального прокурора України В.П. Пшонки від 14.11.2011 р. <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/7b0e2a8291fc0386c225794800589ddf?OpenDocument>.
24. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
25. Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України № 279/11/13-12 від 01.02.2012 р. // http://www.vasu.gov.ua/ua/generalization_court_practice.html?_m=publications&_t=rec&id=2155&fp=1.
26. Про стан здійснення правосуддя адміністративними судами у 2011 році: Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України № 1 від 16.03.2012 р. // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0001760-12>.
27. Заява № 27033/05, подана Оленою Олександрівною Маруценко проти України, та 11 інших заяв // Європейський суд з прав людини. Рішення від 13.12.2011 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_697.
28. Заява № 30741/08 «Паріонов проти України» // Європейський суд з прав людини. Рішення від 10.11.2011 р. // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SOO00276.html.
29. Заява № 5050/07 «Щуров проти України» // Європейський суд з прав людини. Рішення від 06.10.2011 р. // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SOO00259.html.

Надійшла до редакції 19.06.2012

